

Mô hình thoát nghèo bền vững: Phân bổ cơ cấu sử dụng đất và cây trồng tại Tây Nguyên

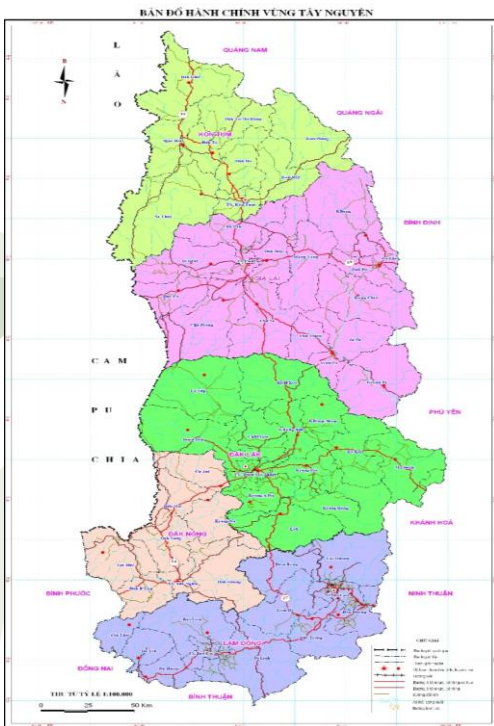
Nguyễn Văn Minh

Viện trưởng Viện Nghiên cứu Phát triển Bền vững
Việt Nam - ASEAN

Nội dung

- Tổng quan về Tây Nguyên
- Những lợi thế của Tây Nguyên và tiềm năng phát triển
- Mục tiêu và quy hoạch phát triển Tây Nguyên
- Một số mô hình thoát nghèo bền vững
- Khuyến nghị

Tổng quan về Tây Nguyên

- Gồm 5 tỉnh: Kon Tum, Gia Lai, Đắk Lắk, Đắk Nông và Lâm Đồng;
- Diện tích tự nhiên 54.474 km²;
- Dân số khoảng gần 5,2 triệu người.
- Lãnh thổ nằm ở cả Đông và Tây Trường Sơn nên đất đai, địa hình, khí hậu đa dạng.
- Khí hậu gồm nhiều tiểu vùng, nhưng phổ biến là khí hậu nhiệt đới gió mùa cao nguyên và chia thành hai mùa rõ rệt: Mùa khô và Mùa mưa.

Lợi thế tự nhiên của Tây Nguyên

- **Mạng lưới sông suối khá dày**, nhiều ghềnh thác; là nơi khởi nguồn của 4 hệ thống sông chính gồm:
 - hệ thống sông Pô Kô - Sê San ở Kon Tum,
 - hệ thống sông Sêrêpôk ở Đắk Lắk đổ vào sông Mê Kông;
 - hệ thống sông Ba - Ayun ở Gia Lai đổ vào sông Đà Rằng
 - hệ thống sông Đồng Nai ở Đắk Nông và Lâm Đồng chảy ra biển Đông.
- **Rừng** với diện tích lớn và độ che phủ khoảng 54,6%, hệ động thực vật đa dạng, là nơi giữ vai trò cân bằng sinh thái, là nguồn sinh thủy của hệ thống sông suối khu vực miền Trung và Đông Nam Bộ. Tuy nhiên những năm gần đây, tài nguyên rừng của Tây Nguyên đã suy giảm nhiều.

Lợi thế tự nhiên của Tây Nguyên

- **Đất** được phân thành 11 nhóm chính, trong đó tập trung ở hai nhóm có diện tích lớn nhất là nhóm đất xám (acrisols) và nhóm đất đỏ (ferrasols). Tài nguyên đất là yếu tố quan trọng để Tây Nguyên trở thành một vùng sinh thái đặc thù có ưu thế lớn về nông nghiệp, rất thuận lợi để phát triển một nền nông nghiệp đa dạng;
- **Tài nguyên khoáng sản** khá đa dạng. Một số loại đã được điều tra có trữ lượng lớn như: than bùn, than nâu, sét cao lanh, puzolan. Đặc biệt là bô-xít có trữ lượng rất lớn (dự báo khoảng 4,5 tỷ tấn) chiếm 91% trữ lượng bô-xít của cả nước, phân bố chủ yếu ở các tỉnh Đắk Nông, Lâm Đồng.

Lợi thế tự nhiên của Tây Nguyên

- **Vùng đất lý tưởng để làm du lịch** với những sản phẩm đặc trưng, riêng biệt, hấp dẫn:
 - Cảnh quan thiên nhiên, di tích văn hoá, lịch sử và di sản văn hóa tộc người;
 - Du lịch sinh thái với hệ thống hồ, thác, khu hệ động, thực vật;
 - Nhiều tiểu vùng có khí hậu ôn hòa mát mẻ, thích hợp với loại hình nghỉ dưỡng.
- **Hệ thống giao thông đã và đang hình thành rộng khắp**, vừa liên kết 5 tỉnh trong vùng, vừa nối Tây Nguyên với các vùng khác trên tuyến hành lang Đông-Tây:
 - 10 tuyến quốc lộ với tổng chiều dài gần 2.000km, 59 tuyến tỉnh lộ đã được nhựa hóa và cứng hóa.
 - 3 sân bay đang hoạt động (Buôn Ma Thuột, Gia Lai, Liên Khương) được đầu tư, nâng cấp, có thể tiếp nhận máy bay tầm trung (Airbus A320, A321) nối với các trung tâm kinh tế lớn của đất nước là Hà Nội, Đà Nẵng, Thành phố Hồ Chí Minh.

MỤC TIÊU VÀ QUY HOẠCH VÙNG TÂY NGUYÊN ĐẾN NĂM 2030

Định hướng phát triển không gian vùng Tây Nguyên:

Căn cứ các yếu tố đặc thù về tự nhiên, về cơ sở hạ tầng kỹ thuật, các lĩnh vực phát triển chuyên ngành vùng Tây Nguyên được phân ra thành các tiểu vùng và dải hành lang phát triển kinh tế. Mỗi vùng không gian kinh tế được gắn với sự phát triển của các đô thị động lực trung tâm vùng, đô thị trung tâm các tiểu vùng và đô thị nhỏ có chức năng dịch vụ tổng hợp.

Tiểu vùng Bắc Tây Nguyên gồm 2 tỉnh Gia Lai và Kon Tum:

tập trung phát triển công nghiệp thủy điện; hình thành các khu du lịch sinh thái, các khu du lịch gắn với vườn quốc gia, khu bảo tồn thiên nhiên. Ôn định phát triển các loại cây công nghiệp; thúc đẩy phát triển giao lưu thương mại hành lang biên giới Việt Nam - Lào - Campuchia.

Tiểu vùng Trung Tây Nguyên gồm toàn bộ tỉnh Đắk Lắk:

Tập trung phát triển công nghiệp chế biến nông lâm sản, đặc biệt là sản xuất, chế biến, xuất khẩu cà phê.

Tiểu vùng Nam Tây Nguyên gồm 2 tỉnh Đắk Nông và Lâm Đồng:

Tập trung phát triển ngành dịch vụ, du lịch nghỉ dưỡng; công nghiệp khai thác, chế biến khoáng sản và nông nghiệp công nghệ cao.

Các dải hành lang phát triển kinh tế - đô thị

- Dải kinh tế phía Đông: Gồm các huyện nằm phía Đông tỉnh Kon Tum, Gia Lai, Đắk Lắk là vùng phát triển nông lâm nghiệp.
- Dải kinh tế trung tâm (cao nguyên Kon Tum, Pleiku, Đắk Lắk) là vùng nằm dọc hai bên đường Hồ Chí Minh.
- Dải hành lang KT phía Tây: Gồm toàn bộ vùng không gian phía Tây huyện Đắk Glây, Ngọc Hồi, Sa Thầy (tỉnh Kon Tum), Ia Grai, Đức Cơ, Chư Prông (tỉnh Gia Lai), Ea Súp, Buôn Đôn, Cư Jút (tỉnh Đắk Lắk) và toàn bộ tỉnh Đắk Nông.
- Vùng kinh tế - Đô thị Nam Tây Nguyên (tỉnh Lâm Đồng): Gồm toàn bộ tỉnh Lâm Đồng.
- Phát triển các khu và cụm công nghiệp lớn gắn với đô thị Liên Nghĩa - Liên Khương, Bảo Lộc và các đầu mối giao thông liên vùng, vùng nguyên liệu.

Nguồn: Quyết định số 1194/QĐ-TTg ngày 22/7/2014 của Thủ tướng Chính phủ về việc Phê duyệt Quy hoạch xây dựng vùng Tây Nguyên đến năm 2030

MỘT SỐ MÔ HÌNH THỨC ĐẨY TÂY NGUYÊN PHÁT TRIỂN BỀN VỮNG

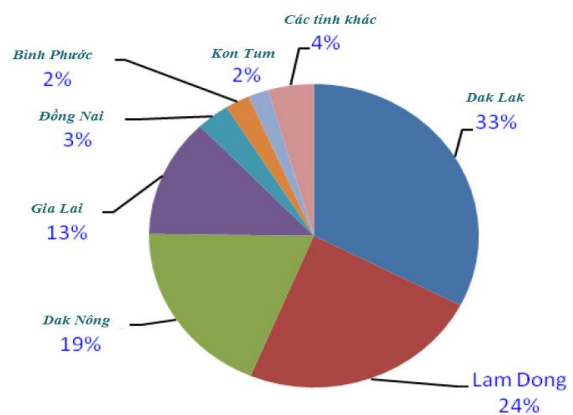
Mô hình hợp tác phát triển bền
vững cây cà phê

Mô hình du lịch nghỉ dưỡng y tế kết
hợp

Cây cà phê và tiềm năng thoát nghèo

Xuất khẩu cà phê tháng 6/2013

Cơ cấu phát triển cây cà phê ở Việt Nam

Thách thức cho phát triển cà phê

- **Điều kiện thời tiết khô hạn** đặc biệt là tại Tây Nguyên đã tạo ra nhiều mối lo ngại:
 - Theo Sở NN&PTNT Đắk Lắk, năm 2013 hạn hán đã ảnh hưởng tới hơn 34.000 ha diện tích trồng cà phê tại Tây Nguyên, trong đó chỉ riêng Đắk Lắk đã là 17.000 ha.
 - Theo ước tính của Hiệp hội Cà phê & Cacao Việt Nam và một số doanh nghiệp địa phương, thời tiết khô hạn sẽ khiến sản lượng cà phê nước ta mùa vụ 2013/14 giảm từ 20-30%.
- **Trung tâm Giao dịch cà phê Buôn Ma Thuột:**
 - 90% nông dân khác thì không đủ điều kiện làm thành viên của sàn vì họ không có tới 3ha cà phê theo quy định;
 - Nông dân có từ 3ha trở lên vẫn không lên sàn vì sợ chịu thêm phí giao dịch.
- **Diện tích cần tái canh lớn**, theo ước tính của Cục Trồng trọt (Bộ NN&PTNT) trong vòng 5 – 10 năm tới:
 - Diện tích cà phê cần phải trồng thay thế và chuyển đổi khoảng 140.000 – 160.000ha và đến năm 2020 là khoảng 200.000 ha.
 - Hiện nay, các tỉnh Tây Nguyên trồng trên 551.669 ha cà phê; trong đó, trên 100.000 ha cà phê đã già cỗi, cần phải tái canh

Giải pháp – Phát triển cà phê

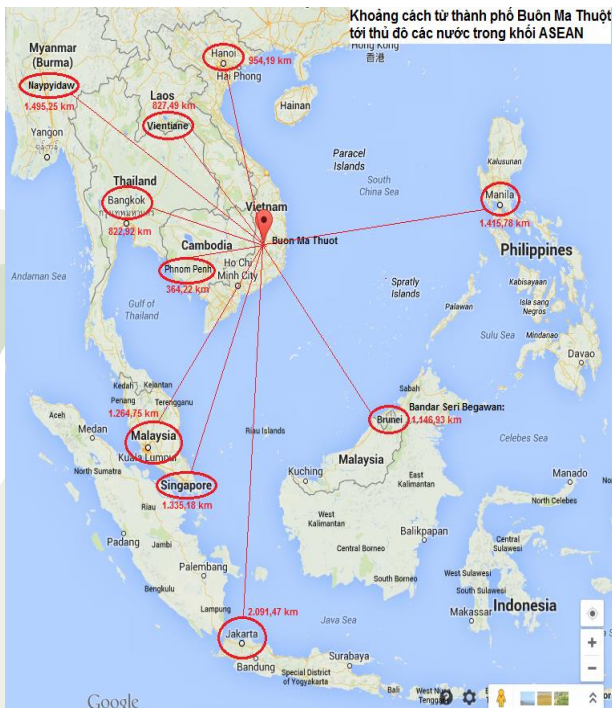
- **Về đất sản xuất:** rà soát và tái cơ cấu và đổi mới phương thức kinh doanh các nông, lâm trường để tạo các quỹ đất giao cho các hộ sử dụng ổn định là vấn đề cốt lõi, giao cho người nông dân cần câu để có cơ hội thoát nghèo bền vững.
 - *“160.000 hecta cà phê của Đắk Lắk là tài sản của 200.000 hộ nông dân. Bình quân, mỗi hộ chỉ có 0,8 hecta.” “Với diện tích ít ỏi như vậy, 69% hộ nông dân trồng cà phê ở Đắk Lắk vẫn nghèo, vẫn lam lũ”. (Sở Nông nghiệp và Phát triển nông thôn Đắk Lắk)*
- **Về vốn sản xuất:** cần có cơ chế chính sách đặc thù cho các Đại lý về vấn đề kinh doanh tài chính
 - *Thực chất hiện nay các đại lý vẫn hoạt động theo kiểu cho vay lãi xuất cao -theo thỏa thuận và đổi sản phẩm với giá thu mua rất thấp so với thị trường (ép giá).*

Giải pháp – Phát triển cà phê

- **Về tạo thị trường kinh doanh lành mạnh:**

- Thành lập **Sở Giao dịch hàng hóa** trên cơ sở kiện toàn Trung tâm Giao dịch cà phê Buôn Ma Thuột.
- Đặc biệt cần quan tâm việc xây dựng các **Trung tâm Giao nhận hàng hóa** (Điều 29, Nghị định 158/2006/NĐ-CP) cơ chế phối hợp, trong đó định hướng hoạt động của các đại lý cà phê dưới hình ủy quyền sẽ đảm bảo lợi ích cho người nông dân;
- Có cơ chế phối hợp theo mô hình liên kết 4 nhà: **Ngân hàng – Sở Giao dịch hàng hóa - Doanh nghiệp – Nông dân**

Mô hình du lịch y tế nghỉ dưỡng

- Vị trí địa lý đặc biệt là tâm của thủ đô các nước ASEAN nên chi phí vận chuyển binh quân là thấp nhất, ví dụ:
 - Từ Phnom Penh- nước gần nhất đến chỉ mất khoảng 35 đến 45 phút bay,
 - Từ Jakarta-nước xa nhất đến thì cần khoảng 4 giờ bay).
- Điều kiện khí hậu lý tưởng: hầu như không có bão, nhiệt độ nhiệt đới gió mùa cao nguyên, những khu vực có độ cao trên 1000m so với mực nước biển như Đà Lạt là vùng đất có khí hậu miền núi ôn hòa, mát mẻ rất thuận lợi cho việc điều dưỡng và chữa bệnh.

Thách thức

- Đây là khu vực có tỷ lệ hộ nghèo cao, trình độ lao động có tay nghề thấp.
- Hạ tầng giao thông kết nối Tây nguyên với các vùng và thành phố lớn chưa đáp ứng theo yêu cầu phát triển.
- Hoạt động khai thác bô-xít sẽ là thách thức với việc bảo tồn và phát triển hệ sinh thái bền vững nếu không có một kế hoạch khai thác hợp lý.
- Trình độ khoa học công nghệ trong lĩnh vực y tế tại khu vực còn thấp.
- Chính sách về phát triển y tế chưa đồng bộ, đặc biệt là cơ chế kinh doanh của các nhà đầu tư nước ngoài trong lĩnh vực này chưa đáp ứng nhu cầu của nhà đầu tư, thủ tục hành chính chưa đáp ứng yêu cầu cải cách.

Giải pháp

- **Hợp tác hướng tới Điều dưỡng và chăm sóc người cao tuổi Nhật Bản:**
 - Trong khu vực các nước ASEAN và châu Á, Nhật Bản là một trong những nước có nhu cầu chăm sóc cho người cao tuổi khá cao. Xu hướng người cao tuổi Nhật Bản lựa chọn những năm sống cuối đời ở nước ngoài, đặc biệt là các nước Asean đang mở ra nhiều cơ hội cho các nước trong khu vực. Việt Nam là một trong số nước được người Nhật Bản quan tâm hàng đầu.
 - Theo số liệu thống kê, hiện Nhật Bản có khoảng 40,6 triệu người cao tuổi từ 60 tuổi trở nên, có khoảng 10% (khoảng 4 triệu người) người cao tuổi có nhu cầu sử dụng dịch vụ chăm sóc người cao tuổi ở nước ngoài.
 - Nếu Việt Nam chỉ cần thu hút 1% (tương đương 10% tổng số người có nhu cầu và bằng 400.000 người) số người cao tuổi Nhật Bản sử dụng dịch vụ chăm sóc người cao tuổi tại Việt Nam thì đi cùng với họ có một lượng tài chính khổng lồ tối thiểu khoảng 120 tỷ USD sẽ được họ gửi tại các Ngân hàng (VN có lãi suất tiền gửi hấp dẫn) với thời gian bình quân 22,6 năm (82,6-60 tuổi).
- **Xây dựng Công viên văn hóa các nước ASEAN với cộng đồng quốc tế:**
 - Quảng bá hình ảnh các nước ASEAN, là nơi giao lưu, giới thiệu hình ảnh đất nước con người và nền văn hóa đặc trưng của các dân tộc khu vực ASEAN với cộng đồng quốc tế thông qua các lễ hội, triển lãm các thành tựu kinh tế được tổ chức hàng năm.

The slide features several decorative green graphic elements. A large, light green curved shape is positioned in the upper right quadrant. In the lower left, there are several overlapping, curved green shapes of varying shades, creating a layered effect. A thin, dark green curved line spans across the bottom of the slide, just above the footer.

Trân trọng cảm ơn!